

راهنمای صحرایی
بیماری‌ها و انگل‌های
حیات وحش ایران

تألیف دکتر علی صفر ماکنعلی
دکتر اسحاق معماریان



سرشناسه: ماکنعلی، علی صفر، ۱۳۴۷ -

عنوان و نام پدیدآور: راهنمای صحرایی بیماری‌ها و انگل‌های حیات وحش ایران / تألیف علی صفر ماکنعلی، امید معماریان؛ تهیه شده در موسسه فرهنگی و هنری هنر تابی نهایت.

مشخصات نشر: تهران: بی نهایت ۱۳۹۴.

مشخصات ظاهری: ۱۶۲ص: مصور(رنگی)، نمودار (رنگی).

شابک: 978-600-5049-23-7

وضعیت فهرست نویسی: فیا

موضوع: حیات وحش - بیماری‌ها

موضوع: حیات وحش - ایران - بیماری‌ها

موضوع: حیات وحش - ایران - حفاظت

شناسه افزوده: معماریان، ایمان، ۱۳۶۰ -

شناسه افزوده: موسسه فرهنگی و هنری هنر تابی نهایت

رده بندی کنگره: SF ۱۶۲ / ۹۹۶ م ۲ / ۱۳۹۴

رده بندی دیویی: ۶۳۹/۹۶

شماره کتابشناسی ملی: ۲۱۱۸۶۷۲

ISBN:978-600-5049-23-7

شابک: ۷-۲۳-۵۰۴۹-۶۰۰-۹۷۸

راهنمای صحرایی بیماری‌ها و انگل‌های حیات وحش ایران

تألیف: دکتر علی صفر ماکنعلی - دکتر ایمان معماریان،

تهیه شده در: موسسه فرهنگی و هنری هنر تابی نهایت

ناشر: نشر بی نهایت

نوبت چاپ: اول ۱۳۹۴

قطع: وزیری

شمارگان: ۱۰۰۰

قیمت: ۲۵۰۰۰ ریال

کلیه حقوق مادی و معنوی متعلق به مولفان است

تهران: میدان فاطمی - خ جویبار - خ غفاری - شماره ۲۹ - واحد ۲

فاکس: ۸۸۹۳۳۱۹

تلفن: ۸۸۹۹۷۰۶

فهرست

۹	مقدمه
۱۳	فصل اول
۱۳	آشنایی با سازمان های جهانی حفاظت از منابع طبیعی و طبقه بندی گونه های در خطر
۱۸	نکات ایمنی برای محافظت در برابر مخاطرات بهداشتی
۲۰	راسته گوشتخواران
۲۰	گرگ
۲۱	شغال
۲۲	روباه معمولی
۲۳	روباه شنی
۲۵	روباه ترکمنی
۲۷	شاه روباه (روباه افغانی)
۲۹	خرس قهوه ای سوری
۳۱	خرس سیاه آسیایی
۳۲	کفتار راه راه
۳۳	گره وحشی

۳۴.....	گره جنگلی.....
۳۵.....	گره شنی.....
۳۶.....	گره پالاس.....
۳۷.....	کاراکال یا منگوله گوش.....
۳۸.....	سیاه‌گوش.....
۳۹.....	پلنگ ایرانی.....
۴۰.....	یوزپلنگ آسیایی.....
۴۱.....	راسته فردسمان
۴۲.....	گور ایرانی.....
۴۳.....	راسته زوج سمان.....
۴۳.....	گوزن زرد ایرانی.....
۴۴.....	مرال.....
۴۵.....	شوکا.....
۴۶.....	خانواده گاوسانان.....
۴۷.....	گوسفند وحشی (قوچ و میش).....
۴۸.....	بزهای وحشی (کلوبز).....
۵۰.....	آهو.....
۵۲.....	جیر.....
۵۳.....	فصل دوم.....
۵۳.....	بیماری‌های مهم حیات وحش.....
۵۳.....	تب برفکی.....
۵۹.....	طاعون نشخوار کنندگان کوچک.....
۶۴.....	پارو ویروس‌ها.....
۶۶.....	تب نزله ای بدخیم.....
۶۸.....	نقصان ایمنی گربه سانان.....
۷۰.....	لوسمی گربه سانان.....
۷۲.....	پریتونیت عفونی گربه سانان.....
۷۴.....	هاری.....

۷۷	بیماری هزار چهره سگ سانان
۸۱	آنفلوآنزای آسیب رسان فوق حاد پرندگان
۸۴	شاربن (سیاه زخم)
۸۷	مشمشه
۹۴	بروسلوز
۹۷	سل گاوی
۱۰۰	یون
۱۰۳	عارضه ذات الریه و سینه پهلو در نشخوار کنندگان کوچک
۱۰۷	بیماری های خیه سر حیوانات
۱۰۷	باتیینی / سینوس
۱۱۰	سنروسیس
۱۱۳	اکتینوباسیلوز / اکتینو باکتریوز
۱۱۶	بیماری های پوست
۱۱۶	اکتیمای واگیر
۱۱۹	گال (اسکیز)
۱۲۲	واربلز
۱۲۵	بیماری های معمولی انگلی
۱۲۵	هیداتیک خوشه ای
۱۲۸	کیست هیداتیک
۱۳۱	سیستی سرکوس تیناکولیس
۱۳۳	کرم های ریوی
۱۳۵	تریشینوزیس
۱۳۸	سایر اختلالات
۱۳۸	آبسه
۱۴۱	فساد سم
۱۴۳	زخم ها
۱۴۸	گرسنگی / فقر غذایی

میو پاتی فعالیتی	۱۵۰
بازیوز	۱۵۳
تیلریوز	۱۵۵
فهرست منابع	۱۵۷

www.ketab.ir

در حال حاضر بسیاری از گونه های مختلف جانوری یا مهره داران ایران در معرض تهدید قرار دارد، تخریب و تکه تکه شدن زیستگاههای اصلی این جانوران و شکار و صید بی رویه آنها و خشکسالی های توالی در کشور از جمله عوامل اصلی تهدید آن به شمار می رود. اگرچه بسیاری از گونه های در معرض خطر حمایت هستند اما متأسفانه ابزار و امکانات کافی برای حفاظت از آنها وجود ندارد چه در مورد گونه های برجسته ای نظیر یوزپلنگ یا گور ایرانی و چه در مورد گونه هایی با اهمیت کمتر نظیر خندک و درزیستان. برای حفاظت از ذخایر ژنتیکی کشورمان باید همت گماشت و تعارضات موجود بین «حیات وحش» و محیط را به حداقل رساند و برای نسل آتی سرزمینی با میراث طبیعی گرانبها به ارث بگذاریم. توجه به ارزشهای متنوع گونه های جانوری در برنامه ریزیهای توسعه، ایجاد حس حمایت از حیات وحش، سطوح جامعه، جلب مشارکت های مردمی در مدیریت و حفاظت حیات وحش، انجام برنامه های کاربردی و بنیادی به منظور شناخت و مدیریت گونه های جانوری و احیای زیستگاه و حمایت آنها، فراهم نمودن امکانات، تجهیزات و نیروی کیفی و کمی مورد نیاز حفاظتی و جلوگیری از تخریب زیستگاهها می تواند شرایط مطلوبی را برای پویایی و پایداری گونه های جانوری کشورمان و زیستگاههای آنها فراهم نمایند. با توجه به ضرورت آشنایی دست اندرکاران محافظت از حیات وحش به بیماریهای آنها کتابتهیه شده یک راهنمای صحرایی بوده که به صورت کاربردی نگارش شده است. سعی بر آن بوده که به جزئیات وارد نشده و انتخاب بیماریها به گونه ای می باشد که در حیوانات اهلی و وحشی ایران گزارش شده است.

مطالب تهیه شده بنحوی فراهم شده است که مورد استفاده کاربردی دامپزشکان، تکنسینهای دامپزشکی، بیولوژیستها، محیط بانان، کشاورزان و دانش آموزانی که به نحوی با بیماری در حیوانات اهلی و وحشی سرو کار دارند قرار گیرد.

کسانی که تمایل به دانستن اطلاعات بیشتر در ارتباط با موضوعات مطرح شده در این راهنمای صحرایی را دارند، باید به کتب و متون اختصاصی مربوطه مراجعه نمایند. همچنین این کتاب به گونه ای نگارش شده است که برای کسانی که با حیوان بیماری مواجه می شوند، یک منبع راهنمای سریع است. کتاب توضیحاتی در ارتباط با عامل بیماری، مهمترین علائم آن و میزان خطرات آن بیماری برای انسان را بیان می کند.

این راهنما مرجع نامی بیماری‌های حیات وحش در ایران نمی باشد، ولی در عوض بر بیماریهای گزارش شده در دامهای اهلی و سگهای نگهبان در ایران تمرکز می کند که آن بیماریها برای حیات وحش نیز خطرناک می باشد. البته این بدان معنی نیست که تمام بیماریها از حیوانات اهلی به وحشی منتقل می شوند (به عنوان مثال بیماری هاری^۱ را می توان نام برد که این بیماری در میزبان های وحشی در گردش است و می تواند برای انسان، سگ، گربه و دامهای اهلی خطرناک باشد). تا کنون بیابان زایی، تکه کردن زیسحاه، نگهداری بیش از ظرفیت دامها و افزایش دمای هوا، به تنهایی و یا در ترکیب با یکدیگر، عامل غالب جهت افزایش ریسک انتقال بیماری از دامهای اهلی به حیات وحش می باشند. همچنین در این کتاب سعی شده است که بیماریهایی با مخزن حیوانات وحشی مشخص، مانند هاری و هیدادیدوز^۲ که ریسک خطر قابل توجهی برای حیوانات اهلی و انسان دارند، توضیح داده شود و در توضیح بیماریهایی که شیوع بالایی ندارند اجتناب گردد.

تقریباً در این نقطه از دنیا اطلاعاتی در ارتباط با بیماریهای حیات وحش موجود نمی باشد، که دلایل اصلی آن عبارتند از دور بودن از مراکز علمی، کمبود کارشناسان مجرب و عدم وجود شبکه نظارت. در اصل اکثریت قریب به اتفاق بیماریهایی که در این کتاب توضیح داده شده اند در حیوانات وحشی ایران دیده نشده اند. اما به این دلیل که این بیماری ها حداقل یکبار در کشورهای همسایه با ایران (مانند عراق، افغانستان، پاکستان)، در گونه هایی که در ایران نیز وجود دارند و یا اینکه از زیر گونه های آنها هستند، اتفاق افتاده است، در این کتاب گنجانده شده است.

1. Rabies

2. Alveolar hydatid disease

زیرا ممکن است این بیماریها در حال حاضر وجود داشته باشند و گزارش نشده باشند و یا اینکه در آینده اتفاق بیفتند. به عنوان مثال طاعون نشخوارکنندگان کوچک در حیوانات اهلی ایران گزارش شده است، ولی در حیوانات وحشی گزارش معتبری از وقوع آن وجود نداشت تا گزارشات گسترده اخیر در استان های مختلف، اما گفته می شود این بیماری به ترتیب در قوچ مارکوپولو (*Ovis ammon polii*) در تاجیکستان و کل وحشی (*Capra aegagrus*) در پاکستان و عراق اتفاق افتاده است.

به دلیل اینکه اکثر بیماریهای بیان شده، قابل انتقال به انسان هم می باشند، این کتاب می تواند مورد استفاده پزشکان قرار گیرد و امید بر آن است که به این طریق ایجاد انگیزه ای برای آنها باشد تا در تحقیق در ارتباط با بیماریهای مشترک بسیاری که ممکن است به وقوع بپیوندد، بپردازند. همچنین امید است که دانشجویان ایرانی با توجه به آموختن علوم جدید اقدام به روز رسانی این کتاب نمایند.

شکار بیش از حد و جهل و بروش بیش از ظرفیت دام در ایران، باعث کاهش شدید جمعیت نشخوارکنندگان وحشی شده است. روز این رو نیازمند توجه و تصمیم گیری سریع برای جلوگیری از این روند هستیم. هرچند بیماری، عامل اصلی کاهش جمعیت حیوانات وحشی نمی باشد و در واقع ما دقیقاً نمی دانیم تا چه حد حسرت بیماری آمیدی جهت کاهش جمعیت آنها در منطقه می باشد، عملیات نظارت و جمع آوری اطلاعات پایه، یک نیاز اساسی بوده و باید به سرعت انجام پذیرد.

تالیف این کتاب به زبان فارسی و همچنین استفاده از داده های کاربردی از علائم شاخص بیماریها کمک خواهد کرد که طیف وسیعی از مخاطبین را شامل شود.

طرح این کتاب الهام گرفته از راهنمایی ها و توصیه های رایج. یصلاح بین المللی برای محافظت از حیات وحش می باشد و امید است که در چاپ های بعدی محوب کتاب بهبود یابد.

دکتر علی صفر ماکنلی

دکتر ایمان معماریان

زمستان ۱۳۹۴ خورشیدی